

ჭარალან ქხანპ ძლ կը ჭარბն; Հագիս օրական
պարէնը կը հայթայցնեն, կամ ինչպէս վախա-
ս անական թուականներոտ Հայ լըգդիք մը կ'ըսէր,
սպառուի պէս Հայ կը մորբան, թէնչ կերպով
կարծի ե ժողովրդեան իրաւացի պահանջըք,
որ սպա անձնայն մասն կատարեան, առօղբաբար,
ազգին լուսեան շահուան հետամունք Եթե թէթեր
ուուզէ, հասուցանել եւ համակրութենան ըն-
դունի, թէնչ մեր մասնութ միայն մեր մեջ առ հա-
մանափակուած է, եւ անձնութ կը մնայ ուրիշ
ազգերուա.

Այս եւ սյանպիսի խորհրդատոմիւնքը
կը գրգեն զեղզ որ առաջիկայ Յօրելինի առթիւ
յորդունք ազգային ինվագիլիսները եւ ասոնց
հետ ազգը, որ միջնորդն մտածուին եւ ձեռքը
առնուն ազգային մերթեր փերանորդուեան եւ
փերայիշեալ անպատճէ Հոմեիները բանալու
հետք կը կարծենք, որ յաջորդ առաջիկու-
թիւններն բացարձակ անցործալրեկի չեն, եւ
եթէ գործարդուուն՝ շատ օգուածներ յառաջ
կը նաև բրեթ:

1. Σαγκαράκηνερος Σαμβασποντ (congrès) μερικωντες, οι περισσοτεροι από τους οποίους ήταν οι ιεραρχοι της Εκκλησίας σε όλη την Ελλάδα. Το συνέδριο διήρκειει από την 1η Ιανουαρίου έως την 1η Φεβρουαρίου 1833. Η σύνοδος θεωρήθηκε από την κυριαρχία της Αγίας Μητροπόλεως της Αθηνών, η οποία επέβαλε την ίδρυση της Επισκοπής της Κρήτης, την οποία αποτέλεσε η πρώτη επισκοπή που ιδρύθηκε στην Ελλάδα από την Αγία Μητροπόλεως της Αθηνών.

2. ¶ ի սկզբանէց ցայսօր Հրատարակուած
լրագիրներու ցուցահանդէս (exposition) մը
դրուի թէ ազդային կինդրոն մը եւ թէ եւրո-
պական քաղաք մը: Այս ցուցահանդէսն ազդին
այլեւայլ կողմանէ օգտակար ընելու միջնուներ
ձեռու առնուին:

Յ. Միջնաբեր առաջարկուին կինդրոնական
անձնանիմութիւն գրամագրման մը կազմելու, պրաւ
տոկոսիցէն ժամանակին Հայերէն լրագիրներու
ատարեկան զինախներու բաժանորդագրութիւն օրի-
նակների աշխատ գրացներու, ուստիշներու
մատենադրաններու, ընթերցաններու բաշ-
խելու, համարու Ասով ինքափանչիւր խմբագրու-
թիւն գէլ որոշեալ քանակութիւն մը մշտըն-
ցինառ բաժանորդաց կ'ունենայ:

¶ Երթապէս թաղ իւրաքանչիւր խմբագրու-

թիւն խորհի իւր կողմանէ Յոսելինի նշանակու-
թիւնը օգտագիտ բնելու միջոցներ:

Այս երեք կէտերու վրայ մենք պիտի վերադառնանք, երբ ազգային խմբադրութիւնների իրենց կարծիքներն յայտնեն։

300 ϱ_1 , ϱ_2 , ϱ_3

ԱՐԴՅՈՒՆԵԼԻ ՑԵՂԱԿՄ ԱՎՏԱԿԵՐԱԾ
ԷՆԴՈՐԲԵԿԱՆԻԹԻՒՆ և ԿԱՆԻՔԻՐ

1. Introduction

տանձերու մինչ մէջ (Տ 28) ընդարձակ խօսքա խառնաց Բա-
զակ Աշխարհի գործուն վրայ, որ Ծփառականի ապ-
ալ այս տպած է “Կամէթ Խորտոթ”, բորոք մէջ. և թէ
ինչպէս 1891 ի աշակ Նշանածն զանուելով պատճ-
է սոյ անիք Խորդանութեան հասպէն օրինակ ապա-
դու որ թէ այլուր ժամանակի փորիւութիւններն
եւ որ “Յանագ Եղջարոթ”, գոտիթեա վերըն մասն է
առաջ առաջ Սատուն, սկսական մտխոսու լու-
կու Հշիսանաց ծփունուն մէջ. - (Մայրա-Եղիազար, մէջ Թ. 2050, գ. «ըզան յԱզրաստուէ Յաղաց Սա-
տուն»). - Հղուան այս պատճական հատակա-
տոր նշորդական ըլլալու հասպէն է այս մաս հա-
տարակութեան անմար, զոր կը զնիք ուս նեղիսակին
մնական գործուն մեր Խորդանութեան իշխա-
նական Հարաբարական մէջ Շնորհ ապանու-
թ մնական պատճենն որ նույնու ննամին օրինակուա-
ծ է նշորդուն հանդեր ասոր ամբ սեմականութեան մա-
ուղարկութեան և կիւստութեան Շնորհութ ննամին
կից յիշառականաց եւ տոցուն գրուած է Վանական
վարուական Ստեփանոս Աղթամարից աշակերուն նո-
րամաշահ վնաց մէջ ՈՂԱ (1223) Յուպակսիս: Եթ-
ուաղին սակաւաթիք սպազութիւնք (ասուուծ, -թիւ-
նէն) ապանուա են ծփուն:

4, 8, 9

Արիստուսէլի յաղագն Աստոծոյ :

Առդ Նախնի ննչ բան է. եւ Հայրենի
ամենայն մարգկան^[1] իրու յայ ամենայն.
եւ վն այ է առ մեզ Հաստատեալ. եւ ոչ
մի բնութիւն նիքն ըստ նիքեան բաւեալ
լինին: անապատ լիեալ առ ի նմանէ փրկու-
թենէն. քան օրց եւ ի նախնեացն ոմանկ կան-

1 Ցես ասոր վրայ մանրամասն թերթիս կողմէ վերացնեաւ:

իւեցին ամել, թէ պատրիկ ամենայն ածաւք ին. որք ի ձեռն պատ եւ լիւեաց. եւ ամենայն զգա[.] ութեանց նկարեալ են զնդանին զարութիւն. քանզի փրկիչ ճշմարտապէս ոչ զգոյսոթիւն. քանզի փրկիչ ճշմարտապէս է ամենայնի եւ ծնաւլ. որ երբ եւ իցէ յաշ-խարհի յայսմիկ ընդ նմին կատարեալ լինի ան * . Սակայն ոչ նիւթագործ եւ աշխատաւոր կենդանյաց վաստակ հանդուժելով. այլ զարութիւն փարեալ անաշխատ[.]ի ձեռն ուրց եւ հերի դոլ թուեցելոցն հասեալ լինի. Արդ զվերագցն եւ զառաջն հաստատոթիւնն առ է ընկալեալ եւ խիսն առուանեալ է վասն պարորի ըստ քերպարին[.] ի ծայրագցն գա-գաթն ընդ նմին ամենայն երկիր հաստատեալ եւ մանաւանդ ի գարութենէն նորա առօնեալ ** լինի միշտ որ մերձաւորագցն է. ապա յետ այսորիկ որ Հետեւին նորին. եւ ըստ կարգի պահպէս մինչ եւ հասանէ ի տեղիս յորում ևմիք. վասն որ երկիր եւ որ նույ յերկիր (եւ որ նույ յերկիր ***) եւ թույն թէ յոլովագցն հե-րի գորով յայ աւգտակարութենէն. (աւ-գտակարութենէն+) տկարք են եւ անցարմաք. ըստ որում ընդ ամենայն թափ անցանել լինաւո-րեալ է աստուածանին զարութիւնն. եւ առ իրս որ առ մեղ է[.] նմանապէս պատահեալ. եւ գեր ի վերցոյն մեր[.] ըստ Շուպ լինելոյն առ աստուած գոյ(.) յաւեւ եւ նուազ աւգտա-կարութեն հաղորդի. Արդ լաւագցն է կար-ծել զր եւ աստուծյ մանաւանդ լցոյնէ յարաբել. իրուս յերկինս Սերտեալ. զառ-րութիւն. եւ այնոցի որ յոլովագցն հեռացեալ են միոյ հսկ եւ ընդ նմին ամենայնի պատճառ լինալ փրկութեն մանաւանդ կամ իրուս ընդ թափ անցանելով. եւ հասանելով ուր գեղեցիկ ոչ է, եւ ոչ բարեձեւ. նմինի գոյծել զոր առ երկիր են. քանզի պահ ինչ ոչ մարդ-կան իշխանաց պատշաճ է զինչ եւ իցէ գործյ ի վերայ հասանել. Եւ զր ինչ ասեմն պասպիս ինչ, իրուս թէ իշխան քաղաքի կամ զօրաց կամ տան մեծի անկողնի կարասին հաւաքէ, կամ պահ ինչ նուաստագցն գործո կատարէ, զոր հանդիպեալ ախմար ծառայն առնել բաւա-կան իցէ. այլ իրուս յաղագտ մեծի թագաւո-ւթիւն

* Լրասացքին վրայ. “Ուշէ իմաստնակոյն արք զարար զարար զարար իւ, ասնին:”

** Նախ “արնաւ, գրուած, ապա վրան Կո., մը գրուած էր:

*** Այսպէս կըկին անզամ գրուած էր փակա-գծեալ:

† Այսպէս կըկին անզամ գրուած:

րին պատմել կամբիւսոսի եւ գերբրի եւ դարեհի զձեւն ի պարէխտագցն եւ ի գե-րուանակ բարձրամահի մեծ վայելապէս զարդա-րեալ ունելով գոնզի սոքա իրուս հետեւեալ լի ունելով, հաստատեալ էին ի սուրք կամ յերբատանք, որ ամենայնի էին տեսանելի. միրալի ունելով հաստատեալ տան եւ պա-սիսպ ոսիլով եւ ելքրառափնիւ եւ դրուկիւ. պայծառացեալ եւ դրուս ունելով բազումն, եւ շարունակ դրունք դործեալ. ասպարիսաւք շափեալք ի միմանց ամրացեալ դրամբ պղնձի մեծագունիւք փութապէս, եւ արտաք սոցունց արք առաջնիկ եւ ընդդեալք զարգարեալ լինէ-ն. ոմանկը շորջ զթագաւորաւն պահապանք եւ պաշտանեալք եւ ոմանկը իւրաքանչիւր ա-զարանի պահապանք որք սախն դընշապանք եւ ունինապէր, իրուս զի պայսէ թաւարուն. արդ եւ ան անուանեալ զամենայն ինչ տեսեալ լինի եւ զատ ի սոցունց. այլք լինին կարգեալ, շահց շամենրանապեսոք, եւ զրա-վարք քաղաքաց, եւ որսից ձից ընդուանկք, եւ այլց գրուոցն իւրաքանչիւրով փութա-րարք. եւ ընդ նմին ամենայն իշխանութիւն գոյացութեան կատարեալ լինիւր: առ մուսու ա-րեւ մինչեւ յելլեսպոնտոս, եւ առ եւս ա-րեւուն մինչեւ ի լնդիկս եւ ազգն ըմբանեալ լինիւն ի ձեռն զօրաւորացն եւ պետաց մեծի թագաւորի. որոց հպատակէն տուընջնենա-դնացք * եւ գենոր եւ պատամաբերք եւ պա-հարաբն փիստարութեամբ հրապարակնով միմանց ի ծագաց իշխանութեամբ մինչեւ յառա-ք եւ յերբանանք, իրուս զի թագաւորն դիմա-ցեալ լինէր միարեւ նորագործեալոյն յամենայն յԱմիա: Արդ պարս է համարել զմեծ թագաւո-րի զարտանութիւն առ աշխարհական աստու-ծցն նըւազագցն, որչափ քամ զնորն մից շնչին եւ թարմատար է ի կենդանեացոս իրուս զի թե անզարիկշո եր զնոյն իօկ կարծել գերե-քսէ նիւնին գործ կատարել զոր եւ իցէ անձամբ ի վերայ հասանելով եւ մասակարաբելով, որ-չափ մանաւանդ անվայելու ից է Աստուծյ այս ինչ: Այլ պարէխտագցն է եւ վայելա-գցն, կալ եւ մեալ նորին ի վայրին վերնա-գցն եւ զօրութիւն նորա ընդ ամենայն աշ-խարհ մաքա անցանել զարբակն լինդրել եւ զուօնին, եւ ամենայն երկիր շրջաբարութեանն պատճառ լինելով եւ փրկութեան, որ յերկիր

* Նախ գորուած էօ “տուընջնեան ազնացց, յետոյ սրբազնուած տուընջնեանապացց” եսկ ի լուսաց ալպ ուղղուած “տուընջնեանապացց:

եւ, Քանզի ոչ հնարից կարաւանայ եւարբառ նեկոթեան* առ ի յայլց ոմնց, որպէս առ մեղ իշխանութիւն պէտա ունին. յոքնաձեռանութիւն վասն ներդոյ տիկարութե, այլ առտաւածայնագոյն եւ կարաւալ զարութիւն ի ձեռն պարզ շարժութեան պէսպէս տեսակն կատարէ, որպէս արարեալ լինին մեծ արհեստան ի ձեռն մից գործարանի, զորս պատասերի անուաններ բացումն եւ զանազանն ի բայց կատարեն ներդ գրծութիւնն. նոյնպէս եւ լարախիքն մի թել իրելով ի լարից՝ շարժեցացանեն զկինդանցն զպարանոցն եւ զձեռան ռատութիւն. այլ պատճառ է այս իրի, զի ամենայն մասունք առմեան ոնք քաջայարմարութեամբ են շարակացեալ:

Արդ այսպէս եւ աստուածային բնութիւն ի պարզէ ու մեմնէ եւ յառաջին շարժութել զզարութիւնն առեալ լինի ի շարակացարըն եւ յայսմանն էտարեալ ի հեռագոյնն մին եւ մոգ ամենայն անցեալ լինի. քանզի շարժեալ մի միուշ, եւ նոյն դարձեալ զփառն շարժէ զարդարմանը առնելով ամենիցուն ընթացանը իրեալ իրեանց կազմութենց ոչ նորին հասնապարհն ամենեցուն գոյզ, այլ զանազանն է որոց եւ ներհավան. եւ մանաւանք առաջին շախապին առ ի շարժութիւն միւոյն լիներով. իրու թէ անաւթէ միյ ընկեցեալ լինի գունդ եւ քուէ, եւ երկարացունք եւ գլուն զի իրաքանչելուր ի սոցունց, ըստ իւրց ձեւին շարժեալ լինիցի. կամ եթէ կենացնիք ամենք զրանի եւ ոմանք ցանաբին եւ թեւալուր ի ծոց անելով արտաքր հանէ, յայտ է թէ այսպահանն իրեն լուղացեալ լինի յապահան, եւ ցանապայինն եռացեալ, իսկ աւգամն վերցացեալ յերկրէ ի յաւառ փէք. մից առաջին պատճառին հատուցանելով ամենիցուն իրաքանչերումն զիւր պատշաճութիւն:

Այսպէս եւ առ աշխարհաւու քանզի ի ձեռն ընդ նմին ամենայն երկին շրջաբեռութեան պարզաբար տուրքաւ եւ գիշեաւ աւարանելով, այլց ամենիցունց լինի լինի գնացքն. եւ մանաւանդ ընդ միուշ գնդա պարունակերցն, ոմանց երագագոյն եւ ոմանց հեղգագոյն շարժելով, ըստ ասպարին յերկայրութեան քանզի լուսին զիւր բոլորն յամունն լինի կատարեալ, ամենին իսկ եւ նուազելով, եւ արեգակն ի տարին, եւ սորս զուգընթացքն լուսա-

բերն, եւ չերմեսի բացեալս: Իսկ Հրատն ի կրինապատիկ ժամանակին, եւ Արամազպան ի կես, եւ վեշապատիկ ստորնայւոյ իւրց, Ամի մի ամենիցուն յաւգաւորութիւն երգակցեալ պարելով. ըստ իրինի. ի մի լիեւ լինի եւ ի նմին յանդի, զարդարումն ընդ նմին ամենայն, ու անզարդութիւն մասանելով: Այլ որպէս ի պարապետին սկսանելով, ընդ նմին մասկահնչէ պարն ամենայն: առանց համանգամանցն եւ կանաց, զանազանաձայնիք ստորնագունիք եւ ժանրագունիք, ի մի յաւգաւոր ներգանչակապէս խոտնելով, այսպէս լինի եւ առ այնմ. որ ընդ նմին զամենայն անարինէ պին: Քանզի ըստ վերուստ, ներողութեան պին որ բեր, անոնապէս. պարապատ եղեւ առ աստցեալ լինին աստելքգ, եւ ընդ նմին ամենայն երկին գնացեալ լինի (ամենայն երկին) զիւրուն գնացն: Եւ ամենափայլ արեգակն զիւրն եւ զգիշերն սահմանանելով, եւ լանելով եւ մասանելով, եւ ըստ քառեանի անելով տարօդ, յառաջ զեռալով հրաւիսանին եւ յեա զեռալով հարաւոյն լինի. եւ անձեւը եւ հոգիք, եւ ցաւզի եւ կիրք ի պարանկակեալ զամենայն պահչելով. վասն առաջնոյն եւ սկզբանեին պատճառի հետեւեալ լինին եւ սոցունց եւ գիւրոց ելու եւ ծովու վերատին առացնելով, ծոտոց ցութիւնք, պողզ ժամանակը, ծունդը կենցանեաց եւ մանուգը, ամենիցն ամձունք եւ հասասամունք եւ, ապականութիւնն եւ գործակից լինելով առ պատիկ եւ իրաքանչելոց կազմութե, որպէս առաջի:

Արդ յորժամ ամենիցուն իշխանն իսկ եւ ծանւղն աներեւան գոյուղ այլց բայց ի մասց, նշանակէ ամենայն թութեալ բերեալ լինի. ի մեջ երկին եւ երկրի, եւ շարժեալ լինի փութաէտ բարօրիք յատուկ եւ ծագաւք. եւ երեմն աներեւան լինելով եւ երբեմն երեւեցուցանելով, եւ դարձեալ թագուցանելով. ի միջ սիզբանէ. Ամ. յոյժ թուեցեալ լինի այս նու լինելով. յայսանիք որ առ պատերազմունն լինին, յորժամ փողի նշանակէ զարաւորին. քանզի յայսժամ զձայնն իրաքանչելորդ լուեալ ոմն զիւհանն ընմնէ, եւ ոմն զուսերն, եւ միւն զայաւարտն, եւ այլ ոմն զերիփարն առնձէ, եւ միւն ի կառան ելանէ, եւ այլ ոմն զդրաւչն եւ զնանակն զլուր էւ հաստատէ վազլաղակի տասնապէտն զտանակն իւր, եւ գասապետն

* Բարիս - համա վերաւորութիւնը շակերտի մէջ առնուած էր մնորդարկութեան մէջ:

դրան կազմէ: Խսկ մակաձիք ու ապմին եւ սոսկըն յիւրեանց վայրն ընթառածն եւ ամենպան ընդ միով նշանաւորով գրդեհալ լինին, հրամանաւ, զիարաւողութիւն ունաւ, իշխանին:

Այսպէս պարտ է նորհել յաղագ ընդ
նմին ամենայնին. քանզի ընդ միով կամաւ ար-
կեալ ամենայն ինեալ լինին՝ զար նու իւրաքան-
չիւրօմ է յատուկ, եւ նորին անսես գործ եւ
անեկրոյթ որ ընտա ոչ է արգել, ոչ շարժե-
առ ի մատաթիմ զմել թերահաւատութիւն։
Քանզի եւ Հոգին, ի ձևու որոյ փեղու եւը
եւ ունուր ունիմք. եւ քաղաք. Սա անսես գործ
գործովք իւրովց տեսեալ լինի. քանզի ամենայն
կիւցաց զարգարութիւնն նորին եղեւ գտեաց,
եւ կարգաւորեալ. եւ շարժանակեալ. երկիր
մշակումն եւ անկումն արդինաց զարգարութիւն,
եւ քաղաքավարութեան հանդիսաւոր գործք.
գերասահման պատերազմ. եւ խաղաղութիւն։

Զայտոնիկ պարտ է եւ յազգոս անցյ
զմուռա ածել, զարութեամբ իսկ դոպի նորա
զարքեղագօյն զեղեցկութիւն վայելացն, կեն-
դանութիւն անմահ, առաքնութիւն առատա-
գոյն, քանիզ ամենայն մահքանացու ընտա-
թեան անդեռ գոյով, ի նոցունց գործոց տե-
սեալ իշխան: Քանիզ կիրքն եւ որ ի ձեռն աւգոյ-
ն ամենայն եւ որ ինչ ի վերաց երիքն եւ որ
ինչ ի ջառագ եւ, գործք աստուծոյ գոյ ճշմար-
տափէս ասացեալ լինին, այն որ զահքարհ ա-
րարեալ է, եւ շարունակ ըստ լուսականներ եւ-
պետովիլեայ ամենայն. որ էրն եւ էս եւ որ իցէ
յետոյ. ծառք բուսեալք, եւ արք եւ կանայք,
քազանք եւ էշք իսկ եւ ի ջուրա մնուցեալ
ձկնունք: Այլ Նմանէն ճշմարտափէս, թէպէտ եւ
փոքր է նմանեցուցաննեն, ի քարինն որ պրաս-
անուանին, եւ գրեալ լինին ի մէջ կարպանից,
եւ ի մէջ կալով երկարանչեւը մասնացն, շաղ-
կապամարն յարմարեալ եւ ի կարգի պահէ զա-
մենայն զնեն կարակնին. եւ անշարժ: Այլ ա-
սեն թէ պատկերագործն Փիդիս, կազմերվ
զՄենայք որ ի ծայրաբարազն է՝ ի մէջ վահանի
նորին. զգեմ անձնն իրց յարինակն եւ այս-
պէս կազմակաց ընդ պատկերին ի ձեռն ամեմ-
անսերեւան արարագործութեան: Իբրու թէ ի
Հարգէ թէ կամեցիք ոք իւլէլ զայն ինչ, ընդ
նմին զամենայն պատկերն քակեալ լինի, քան-
դի նորա լինի շարունակեալ:

Սրդ այս աւրինակաւա ած աշխարհէս
շարունակելով, զբորից զաւդաւորութիւն եւ
զփրկութիւն ոչ ի միջն գողով, ուր հող է եւ
տղմատեսակ տեղի, այս ի մերն ի մարտուն ի

մարտը * վայրի հաստատել, զոր առաջապես
երին իշխեմք, առ առնձնան վերոնցն զնցն դա-
լով ⁶ Օթմակու՝ վասն բողբափայլ գողին, եւ
յանահնայն միջէ եւ յանկարդ շարժութեան
մէկնեալ լինելով, որպէս եւ առ մեզ լիսալ լի-
նին ի ձեռն ձեռքանակ եւ հօգուց բռնաթեանց,
որպէս ասէ Հոմերոս: Այլ Վելիմազոն՝ զօր
ասեն աստրածեց վայր, զգուշագոյն դոլ ու ոչ
հորմինք թաւաթիեալ լիմի, ոչ երամք անձեռն-
աւու խօսեալոցեալ, ոչ ձեռամք խանճիկալ այլ
յաշաւ պարզ է: Այլ վկայէ եւ կինցազու պահ-
նայն զգերին վայրի տառեալ Աստուծոյ, քանից
ամենայն մարդիք իջգէ ունելով. զգնուա յեր-
կնիսն վերածեն, բայ որում բանի եւ ոչ շա-
րաւար այն ինչ վերածանեալ եղեւ:

Այլ եւ առ եշտ յերկին անդ զյոր .
վայրի **, առ եթերն եւ ամսով վասն որոյ եւ ի
զգալիքաց պատուականադգյունն յայնմէկ սկա-
կանն տեղը զա . աստեղք եւ արեգակն եւ լու-
սին : Առան որոյ եւ վայն երկնախն զիշտ կե-
ցեալ . զատութիւն առեալ զարդարեալ իլնին , եւ
ոչ երբեք այլայլեալք եւ փոխաշարժեալք եւ
զեն որպէս որ նևէ յերկին են . գիրափափոխիք
դորով բացառմ այլայլութեանց ընթանակք եւ
հանիք : Քանզի բնաւոր շարժաթիւի զրացում
մասնաւոր երկիր ի վեր . պատուեցին եւ ան-
ձերեւք ողօղեցին յանկարեալի հոսեալք եւ
մակնինթաց կուսակց եւ տեխատուիք զքա-
մաք . եւ զցամաք ծովացուցին , եւ զծով ցա-
զափեցուցին : Եւ բանութիւնից ռուսոցիկ հորմոց
է յորժամ զըուր քաղաքս դգտացին , եւ
հրիդական եւ բոցք ոմանք ի յերկնից հե-
ղեալ յառաջադցն որպէս ասեն առ Փայթու-
նու , զարեւելքան կողմն բոցակիցեաց . եւ ո-
մանկը յարեւետեան կողմն . յերկէի ի վեր բիեալը
որպէս յենան խառնելեացն ի վեր պատառելով .
եւ առ երկրաւ բերելով աւրինակաւ ջօյ , յո-
րում զըարեպաշչիցն սէր . պատուեաց պատա-
հեան անդ բասաւ . քանզի շորջանակի ըմբո-
նակի հոսանքն հրցն վասն զի բրեեալ պա-
սու իւր զծերացացն ծնաւը դրիկն իլնին .
քանզի մերձ նոցունց լինելով գետ հրցն հան-
ական էւ մինեւ նոռաւ . ասաւու եւ ամինաւ :

Բառն այսպէս կրկնուած էր:

“Այսինքն բառը փակագծի մէջ առնուած էր
անհանդաց թիւ:

եւ տե՛ յաշխարհի է, սակայն ըստ որում շաբաթ աշխատաւոր է լիւնեն. եւ բազմաշարժ եւ բազմացնոր. իսկ նորպայն եւ ակրտուում եւ առաջնատ մեխեալ յամենայն տկարութենք: Քանի անշարժ ժերտակաց զարութեամբ՝ զա մենայն շարժի եւ պար ածեւ ուր եւ կամեցնազ լինի զամապար առաջական բնությ, դրվես պղիքինայ. եւ ապէն քապաք սիր բնությ, դրվես վարիչոց նովայ յանցնան զամենայն ինչ տնօւրինն ըստ քաղաքավարութեան, քանի յայտ է թե չետեւ նման ելաննեն իշխանը յիշխանութիւնն եւ խորհրդածուուքն ու եկեղեց ցուցիչն ի գորգվուրդարանքն որ պատշաճեց ցուցէ սոյս եւ ոմն ի պահանջարանն ընթանան, զի հաստուցանէ եւ ոմն առ գտաւորում զի տացէ պատասխանի: Արդ լիալ լինին եւ հանդիաճարութիւնը աւրինաւորք, եւ կացուրդք տարեկալք, եւ աստուածոցն զոհք, եւ գլուխազնի համառիք, եւ յիշխատակը մահացոցելոց եւ այլ իրա այլց ներդործեալմբ բառ մասն հրամանի կամ աւրինասկ իշխանութեամբ ողջպահէ զկամն արարողնի, իսկ եւ այլ քաղաքք համանգամցն ին են նիկաւք եւ համանգամցն արդիութիւն, եւ հեծութիւն, այնպէս եւ կարծելի է առ մեծի քաղաքին, ասացից արդեւք, թե եւ աշխարհին, քանզի աւրեկնոր մեր մի է ած, ոչ եւ մի ընդունելով ուղարմիւն եւ ոչ փոփոխութիւն, այլ վեհագցն է եւ հաստատում ի վարչութեան. եւ նորին առաջնորդելով ներդաշնակագէս, ընդ նմին՝ ամենայն տնաւրինալ լինի աշխարհ, իրինի եւ երիրի բաժանելով զնունեանց ամենայն սերմաննեաց եւ տնկց եւ կննդաննեաց ըստ առաջնորդ եւ ըստ առաջնորդ քանի որիք եւ արանձնինք եւ թշնիկը եւ ձիթենիք, որիքն առէ քերթողն, պարզն են պիտանաց, դնիկ այլ անպատճեն կատարեն, մայրք եւ տառասկը, սոճիք եւ նոնճիք. եւ այլ են պաղաստուք պտղոց քարցունք, սակայն ոչ ըշտամարաննեցն. իրբու առանձիւ եւ նեռնենիք գեղեցկապտուզք: եւ ի կենդանեաց վայրենիք իսկ եւ ընդգնանիք; որք ի յատաք են եւ յերիդի եւ թնովու հարակիւ լինի եւ ամեալ եւ ապականեալ, անպատճ այս արինացն, քանի ամենայն զեռնուն գանինի ճարակեաւ, դրվես ասէ եւ հերակիւսուս. Ս. Ա. մի դրով քաղաքն ուն է ըստ կրիցն ամենայն անուանելով: զօր մէք նորոգ մասնաւն անուանեմք: կոչեմք զնացինս եւ գիտ. յարանունապէս վարերգ առնաւմիք, իբրու թե ասացելոք լինիմք՝ թե վասն նոր կեալ յինիմք ի ժամանակի. քանի

եր և աժամանակի լինի. ասացեալ [ի] հետո
և հետեւելով ի յափտենէ ի միւս եւ յափ-
տենէ*, եւ աստրպայտու եւ պրանսէու եւ եւ
թէրիսո եւ կերպանիսո եւ իւլլափոս յիւետիցն
որ են անձրեչք, լինին անձրեւայինք եւ ի կե-
րանմիցն, որ են ամգահարութիւն ասի ամգա-
հարաւածու եւ յայլոց ասացեալ որուէս լինի
թարգմանեալ. սակայն եղիկարպահու ասա-
ցեալ ընին որ կ մակապտաւզ. զն պատիցն որ
ուն աւ լինին ք քաղաքացն եւ գենելիքսու զն
ծննդոցն. եւ կրիսոս վն հաստամանցն. եւ
ամաւ զննաս վն կցորդութիւնն. եւ հաջորդու-
թիւնն ամնեցուն ընդ հունասերու. եւ ետերիսո
եւ փիբրու եւ ասորափոտու եւ տրոլվեւու եւ
կաթարոսիոն եւ պաղամնէոս եւ իկեփոս եւ մե-
լքեռու-իրպէս քերթողքն ասեն, փրիչէ եւ
պաղատիչ պատրաստապէս: Եւ զի ամենայն ընդ
մի ասացից երբնախի իսկ եւ երկրայն, ամենայն
ընութեն եւ բախուն մականան դորով որպէս եւ
պատճառ է ամնեցուն: Վասու որոյ եւ յերկն
որփիփան անպաշտաշ լինի սասցեալ, Զեւս
առաջին, Զեւս յետին, ապրիլի բրանուն Զեւս
թագաւոր, Զեւս Հինն երկրի եւ աստղաւոր
երկիր, Զեւս արեգակին եւ լուսին, Զեւս իշխան
ամենից արգիկերաննոս: Քանզի զամենայն թա-
գոցեալ դարձելաւ իւ լոյս յայտ սիրեցեալ
խառնուն. ի որտէ իւրմէ փոյթ նոցունց արարեալ
այլ կամ եւ կարիս ոչ այլ ինչ լինի սասցեալ,
բայց ն ամեննէ իրուս յանցալթ պատճառ գո-
լով ամենայնի, եւ ի մարմնի, զն զի առանց
խափնինս. ընդ ամենայն մասի անցանէ, եւ պե-
ղորմէն վասն զի ըստ ամենայնի աւարտաւան է
և զամենայն աւարտէտ եւ ոչ ինչ է յետազա-
մաւարտու. Եւ մասն լինի սասցեալ, զի մաս-
կապէք զամենայն. եւ նէմէս: օր է բաշխունն,
զի իւրաքանչերում էակաց բաշխեայ լինի, եւ
աստրաստիս. լինի սասցեալ, վասն զի ամճա-
ղորդիյի բռութենք. պատճէ:

Բարիզը եւ երիս մասունքն իմարմնենին
եւ ատր. եւ աքտինն ի նալինն հայեցեալ .
քան երիս մասունքն . ըստ երից ամանակաց
բաժանաւեալ լինին . և թելքն ատր. աքտին
նի՞ն . գործեալն նշանակի եւ որ դեռ մանեալն
լինի . իրեկից . որ ատահաւն յեղապատճեն է,
զապառնին : եւ ի մասանցն ատր. աւորսն շան-
ցեալն նանակի . քանզի անփառիսեին է որ ինչ
եղեւու . խնդ կրամթաւ . ներկայաւ է . գրպէս ատ-

* Թաշորդ քանի մը տոր յունական բաներով լի կտորը Վենետիկը տպագրութեան մէջ զորւած է ի ծա-նօթութեան. (տես էջ 627, ծան. 1.)

բածեալ թեւն քերեալ լինի եւ որդիկեալ այլ զարգեսիս թէ որպէս Հասանելի. ելանել յան- նման նիւթըն դժուարին է դիտել. եւ այսպիի տանիայն ոչ այլ ինչ են բաց յայ՝ որպէս եւ նաևատակն պլատոն ասէ: Խաչ արդ մծ, որպէս նախին է քան, սկիզբն եւ վախճան. եւ մէջ չէակացա ամենույն ունենալու աղջոյ ճանապահն հասարէ գնացեայ ըստ ընտթե՛ հետեւելով տեսակայ. Սակէ իրաւացն պակասեց՝ յայ արինէն եւ պատհասիս գորով՝ որց եւ Հանդերձեան է բարեբառա լինել եւ երանի գաղվաղակի ի սկզբանն կցորդեալ լինի:

812 *W. H. G. van der*

Գրեցաւ իմաստացցց. բանքս առավելոց
գտաւ. լոյց բնութեան իրաց որ ըստ գովի եւ
պարսակի: ի: ո: չ: բ: թուարերութեան մե-
րանին ազնաց (— 1223 Ե. Ք.): ի վախճ խո-
րանաշատ կոչեցեալ: ի նահանգին մողուածը.
Ընդ հովհանեաւ մասր լուսոց անձանին ձեռամբը
ստիփանու աղթ մամրէթց-ց. իրեւեալ առ վանա-
կան վարդպակնին. Արդ առաջեմ եւ այլ եւու:

ԱԱՑԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐԵՎԱԿԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐԵՎԱԿԱՆ

Ղշթէ մէկ կողմանէ պապահով է որ Հարուբ-
ռայի հեղինակը գիտէ կանոնաց այս հաւաքա-
ծոյն, միևնու գործառնու ինքարափառ է եւ որդեգրու-
անեա այս ձեւնքն մէջ՝ զօր առջևն ունինք այժմ
առասած է Լաբարդն ունի կանոնները: Այս հացց-
ման կարծենք պէտք ենք ժիւական պատասխաննե-
ալ: Ըստ ամենայն հաւաքականութեան Ադդէի կ-
վարուց դրին այս արարութեան սույն՝ այն է
մասով իւազ կամ իւթէառն ունեցած է իրեն-
առջեւ: մանաւանդ որ կրտսանց պապահով է ետքար-
պնդել թէ ։ Վարդապետութիւն Առաքելցոց հիբ-
ոյ մա յիւնքն անչ իւսուրէ ի ժամանական քան-
լարութիւնի գործքն, այնպէս որ վերջն գրաթե-
նեւ ետք աւելու ենու անեւ ժամանական:

Արքեն վերե երբ Զ (Ասոր. Ե) կանոնն փայտ
կը խօսէիք,¹ բայնք որ այս կանոնն առելի կրտսեր
ժամանակի բարեկարգութիւն մը մեր առշեւ կը
դնէ ի պատրաստութ աստիճանն իշխելով որ գեղա-
հան ամ անօր Կ'ներեաւ Լարսոց այլի խօսքին.²
Բայց առելի որոշ կը առենակի այս ի մասնաւոր
երիւ կրտսը մէջ, որ “Վարդապատ Շեան Առա-

* «Թիշտակարան» բառը մենք աւելցուցած ենք:

840 վերը՝ էջ 102:

⁸ *Réu à la fin de l'ouvrage.* Tixeront, les orig. p. 116. n. 7 b. 4.

“ՎԱՐԴ. ԱՌԵՎԻ”

Часовни

1. (8-*ցակ ոչիւարհայ*) (G. Phil. 18, 20, 35, 8.
8.) 87, 3; 40, 8 հետ.)

յանաւորութիւն է առ այս
խորհրդ իւրեան յանաւոր-
ուն զ զաւառական իւր-
եանց աշակերտէն . . . —
Եթեաց Աշքէ ու ապահո-
վելիքներն ըստ Հայոց . . . եւ
այս եւս ու զիս ի չե-
առօք եւ ի մերձաւոր,
շինեալ նոց և կից շնոր-
հեաւ.

2. $(\Gamma^2 \pi, \sigma^4)$

(G. Phil. 43, 7. 50, 1.
47, 18 &c.)

սրբական մեծագույն պատմութեան բացահայտած թեան յառաքիլոց՝ Պարգ (Հայ. Առաք Պարգ) եւ ա- մենց Աստվածա- հայոց (— Տայդ ըսէի Հայոց) եւ Մարտ ա- մենցի կողման որ ըստ ա- բարքի վիճակի, եւ խո- ժանառու եւ գեղարկու- թեան մասն Հնդկաց (Հայ. Գնդկաց), մինչ զգու եւ Մարտ ապաց, եւ այ այլա- կան ու առաջ զոր վարդամբքն ըստ ա- բարքի յէլլէեւ (Հայ. Ալլէկէւ), կորպատագործ ա- յաշականի Ալլէկէւ առա- րեց, (Հայ. Կը բռչէիւաց Ալլէկէւ թագավոր Ալլէ-

“սախ կանեսենք ըստնք որ այս երկու կտօր-
ներն ալ դրիմք ըստ ատորի բնադրին ուղղելով
հայոյն ընթերցուածներն, վան զի հայոն այս տե-
սելուն իր բնադրէն դիմամաք շեղած է՝ ազդային

¹ Հայ էջ 19, 5. 32, 12. 33, 13. 38, 1 եւն: Հայ
որին մայս քանի մը կտորներ ի համեմատ թիւն: Յայսին
որ ամբողջ Լաբուքայի գործիւնն Ազգի պատճե-
նիւնն է:

Հ զպ էջ 38, 15, 46, 17, 44, 19, 32, 13 եւն:
Ն՞րհանքակը ոյս համառատթեանց միջ ասորի բնադրաց
թիվերցաւ անձնութիւնը ենց զան զի երկու գրքին հայ
մարդունութիւնը ալ ոյս տեղերից հաւատարիմ չեն հա-
տած, որու նիսպ յէտայ սիրի խօսինք: